

STRESZCZENIE

Tytuł: Wybrane zasoby osobiste a funkcjonowanie szkolne wczesnych adolescentów

Przedmiotem niniejszej dysertacji są opinie badanych uczniów szkoły gimnazjalnej na temat ich funkcjonowania szkolnego i zasobów osobistych. Celem przeprowadzonych badań było rozpoznanie związku między wybranymi zasobami osobistymi, tj. poczuciem kompetencji osobistej, umiejętnością radzenia sobie w sytuacjach trudnych (stresowych), poziomem optymizmu oraz poczuciem koherencji (poczuciem zrozumiałości, zaradności i sensowności) wczesnych adolescentów a ich funkcjonowaniem w szkole.

Praca składa się ze wstępu, trzech rozdziałów teoretycznych, metodologicznych założeń badań własnych oraz trzech rozdziałów, w których zaprezentowano wyniki przeprowadzonych badań oraz ich interpretację. Całość dopełniają podsumowanie i wnioski, spis tabel i rysunków, aneks, streszczenie oraz słowa kluczowe.

Rozdział pierwszy zawiera opis okresu adolescencji w przebiegu ludzkiego życia. W niniejszym rozdziale przedstawiono specyfikę okresu wczesnej adolescencji, ukazano przemiany, jakie zachodzą w sferze emocji i obrazu własnej osoby, w zakresie czynności oraz funkcji poznawczych u wczesnych adolescentów. Następnie opisano rozwój społeczny wczesnych adolescentów.

W rozdziale drugim podjęto próbę przybliżenia najważniejszych (dotychczas opisanych w literaturze przedmiotu) informacji związanych z powodzeniami i niepowodzeniami szkolnymi uczniów, wpływem emocji na funkcjonowanie uczniów w szkole, jak również zaprezentowano problematykę relacji rówieśniczych. W niniejszym rozdziale opisano także rolę nauczycieli we wspieraniu wczesnych adolescentów na terenie szkoły i najczęstsze problemy szkolne występujące u młodzieży.

W rozdziale trzecim przedstawiono teoretyczne podstawy zasobów osobistych oraz charakterystyki poczucia kompetencji osobistej – własnej skuteczności, strategii radzenia sobie w sytuacjach trudnych (stresowych), optymizmu i poczucia koherencji. Następnie zaprezentowano uwarunkowania zasobów osobistych, w tym rolę rodziny, nauczycieli oraz rówieśników w kształtowaniu zasobów osobistych w życiu człowieka.

Rozdział czwarty zawiera założenia metodologiczne badań, w tym przedmiot i cel badań, problemy badawcze, zmienne i wskaźniki, metodę, techniki i narzędzia badawcze oraz organizację, teren badań i charakterystykę badanej grupy.

W rozdziale piątym zaprezentowano otrzymane wyniki badań odnoszące się do funkcjonowania badanych uczniów w szkole. Przedstawiono informacje dotyczące funkcjonowania szkolnego badanych w percepcji samych uczniów. Wyniki uzyskane na podstawie kwestionariusza wypełnionego przez uczniów poddano analizie czynnikowej i tą drogą ujawniono cztery komponenty funkcjonowania szkolnego uczniów: relacje rówieśnicze na terenie szkoły, relacje z nauczycielami, samopoczucie w szkole oraz relacje z wychowawcą. Opisano także wyniki związane z funkcjonowaniem szkolnym uczniów mierzonym za pomocą kryteriów formalnych: średniej ocen, oceny zachowania oraz frekwencji. Następnie przedstawiono ujawnione związki zachodzące pomiędzy funkcjonowaniem uczniów w szkole w ich percepcji a funkcjonowaniem szkolnym uczniów mierzonym za pomocą kryteriów formalnych. Ponadto zaprezentowano wyniki badań dotyczące związków pomiędzy funkcjonowaniem szkolnym uczniów a zmiennymi niezależnymi. Z badań wynika, że badani wcześniejsi adolescenty w większości dobrze oceniali swoje relacje rówieśnicze w szkole oraz relacje z wychowawcą. Natomiast gorzej oceniali swoje relacje z nauczycielami. Byli w większości osobami osiągającymi dobre i bardzo dobre wyniki w nauce oraz uczniami bardzo dobrze ocenianymi w zakresie zachowania. Ponadto wykazali wysoki poziom frekwencji w szkole.

W rozdziale szóstym przedstawiono analizę wyników badań dotyczących zasobów osobistych badanych uczniów. W zakresie badanych zasobów osobistych badani adolescenty prezentowali najczęściej przeciętny ich poziom. Zaprezentowano również związki między zasobami osobistymi (poczuciem kompetencji osobistej, umiejętnością radzenia sobie w sytuacjach trudnych, optymizmem, poczuciem koherencji) a funkcjonowaniem szkolnym wczesnych adolescentów.

Rozdział siódmy zawiera wyniki analiz wielozmiennowych, Zaprezentowano w nim uzyskane modele, które wskazują na to, jakie zmienne w najlepszy sposób wyjaśniają poziom funkcjonowania szkolnego badanych uczniów.

Przedstawione wyniki badań wskazują na wielorakie powiązania pomiędzy wybranymi do analiz zasobami osobistymi wczesnych adolescentów a ich funkcjonowaniem szkolnym, przy czym największe związki statystyczne zaobserwowano w przypadku poczucia kompetencji osobistej – własnej skuteczności i strategii radzenia sobie w sytuacjach trudnych.

Słowa kluczowe: adolescenty, wczesna adolescencja, uczniowie, szkoła, zasoby osobiste

SUMMARY

Title: Selected personal resources of early adolescents and their school functioning

The subject of this dissertation involves opinions of the surveyed middle school students on their personal resources and functioning at school. The purpose of the research was to identify the relationship between selected personal resources, i.e. sense of personal competence, ability to cope with difficult (stressful) situations level of optimism and sense of coherence (sense of understanding, resourcefulness and meaningfulness) of early adolescents and their functioning at school.

The paper consists of an introduction, three theoretical chapters, methodological assumptions of own research and three chapters presenting the results of the research conducted and its interpretation. The whole work finishes with a summary and conclusions as well as a list of tables and figures, an annex, an abstract and key words.

Chapter One describes the period of adolescence in the course of human life. This chapter presents the specific nature of the period of early adolescence, shows the transformations that occur in the sphere of emotions and self-image, as well as in the field of activities and cognitive functions in early adolescents. Then the social development of early adolescents is described.

Chapter Two attempts to introduce the most important (so far described in the literature) information related to students' success and failure at school, the impact of emotions on students' functioning at school and presents the issue of peer relations. This chapter also describes the role of teachers in supporting early adolescents at school and the most common school problems experienced by young people.

Chapter Three presents the theoretical basis of personal resources and characteristics of the sense of personal competence - self-efficacy, coping strategies in difficult (stressful) situations, optimism and sense of coherence. This is followed by a presentation of the determinants of personal resources, including the role of family, teachers and peers in the formation of personal resources in a person's life.

Chapter Four contains the methodological assumptions of the research, including the subject and purpose of the study, research problems, variables and indicators, method, techniques and research tools, as well as the organization, study area and characteristics of the surveyed group.

Chapter Five presents the results obtained in the research relating to the school functioning of the surveyed students. It presents information regarding the school functioning of the

surveyed students according to their own perception. The results obtained on the basis of the questionnaire filled out by the students were reviewed with factor analysis, and using this method four components of the students' school functioning were revealed: peer relations on the school premises, relations with teachers, well-being at school and relations with the class teacher. The results related to students' school functioning as measured by the formal criteria: grade point average, conduct grade and attendance were also described. The revealed relationships between students' school functioning as perceived by the students and students' school functioning as measured by the formal criteria are presented subsequently. The results of the research on the relationship between students' school functioning and independent variables are also presented. The study shows that the surveyed early adolescents mostly assessed their peer relationships at school and their relationship with the class teacher as good. In contrast, they considered their relationships with teachers to be worse. They were, mostly, students with good academic performance and very good conduct grades. In addition, they showed a high level of school attendance.

Chapter Six presents an analysis of the results of the survey on the personal resources of the students surveyed. In terms of the personal resources, the respondents mostly presented an average level of them. The relationships between personal resources (sense of personal competence, ability to cope with difficult situations, optimism, sense of coherence) and school functioning of early adolescents are also presented.

Chapter Seven contains the results of multivariate analyses. It presents the obtained models, which indicate which variables best explain the level of school functioning of the respondents.

The results presented indicate multiple associations between the personal resources of early adolescents selected for the analysis and their school functioning, with the largest statistical associations observed for the sense of personal competence - self-efficacy and coping strategies in difficult situations.

Key words: adolescents, early adolescence, students, school, personal resources